

POSUDEK VEDOUcí PRÁCE NA BAKALÁŘSKOU PRÁCI
**OTÁZKY BILINGVISMU A JEHO PROJEVY V RŮZNÝCH JAZYKOVÉ-KULTURNÍCH
SPOLEČENSTVÍCH,**

vypracovanou VERONIKOU NOVOTNOU
Ústav východoevropských studií
FF UK 2014

Předkládaná bakalářská práce (dále jen BP) vznikala v průběhu zhruba dvou let na pozadí složitých aktuálních sociolingvistických jevů, s nimiž se na Ukrajině dnes setkáváme. Obecně přijímanou je konstatace toho, že v současné době je již i bez toho upozadňovaná ukrajinština v důsledku přijetí zákona o státní jazykové politice (2012) z některých jihovýchodních a východních regionů Ukrajiny vytlačována a nahrazována ruštinou jako právoplatným regionálním jazykem; takovýto status ruštiny ještě více posílila komplikovaná politická situace posledního roku, která v kontextu tzv. Novoruska činí z ruštiny oficiální státní jazyk na výše zmiňovaném ukrajinském území. Tento stav neplatí pro Bukovinu, jejíž současná jazyková situace se stala předmětem zkoumání V. Novotné, v němž se autorka spíše než na teoretické uvažování o současné jazykové situaci, jejím zhodnocení a možných tendencích dalšího vývoje ukrajinštiny v tomto jihozápadním regionu Ukrajiny, zaměřila na fungování ruštiny a ukrajinštiny v každodenní praxi zejména u vysokoškolsky vzdělaných respondentů (celkem 120 dospělých mluvčích z Černovické univerzity), případně na to, jak ukrajinština či ruština koresponduje s dalšími jazyky, poměrně běžně užívanými v daném regionu (jedná se především o rumunštinu a polštinu). Tomuto záměru autorka podřídila hlavní cíle své BP, které směřovaly jednak k osvětlení bilingvismu, typům bilingvních rodin, bilingvním společenstvím a jazykovým smíšeninám (suržyk a trasjanka) hlavně na území jihovýchodní Ukrajiny a Běloruska, jednak reflektaci těchto otázek ve vlastním výzkumu představeném v práci formou dotazníků, jež tvoří materiálovou základnu praktické části BP. Z teoretické literatury věnované dané problematice (např. L. Masenko, H. Macjuk, O. Selivanova, Ju. Rymaševskij, Ju. Besters-Dilger aj.), a rovněž z některých otázek dotazníku (např. reálná jazyková kompetence respondentů x upřednostnění či upozadnění ruštiny, příp. ukrajinštiny v určitých komunikačních aktech a situacích; vnitřní x pragmatický vztah k ukrajinštině/ruštině jakožto k jazyku nemateřskému, ale osvojenému na úrovni mateřského v průběhu výchovy v bilingvní rodině či bilingvní společnosti, otázka suržyku a vztah nositelů a uživatelů ukrajinštiny k němu, případně totéž ve vztahu Bělorusů k trasjance, apod.) vystupuje do popředí velmi závažný a v lingvistických pracích často diskutovaný a rozdělující akademickou obec postulát, a to, že v bilingvním prostředí koexistují a konkurují mezi sebou právě samy jazyky, a ne jejich nositelé. V tomto kontextu je pak zvolené téma BP přínosné, byť se při jeho zpracování dopustila autorka celé řady méně či více závažných prohřešků, jež práce vykazuje jak z hlediska odborného, tak i z hlediska interpretačně autorského.

Za největší nedostatek BP, který je proti běžně přijatým standardům prací daného druhu, je nakládání s teoretickou literaturou, především schopnost uchopení teoretických postulátů, nosných pro zvolené téma práce, a následně jejich citace v textu. Zaráží i ne zcela běžná prezentace poznámkového aparátu k teoretickým kapitolám (2. a 3.), který namísto toho, aby byl přiřazen bezprostředně ke každé kapitole, je uveden až v závěru práce (viz str. 94-95). I přes naše četná upozornění na – jemně řečeno – nekorektní (neumělé) zacházení s odbornou literaturou a odkazování k ní, autorka nedbala rad své školitelky, takže mnohá tvrzení a klíčové termíny, což se týká především 3. kapitoly (Bilingvismus), zůstaly bez nároku na to, aby byly vydefinovány či pojaty z hlediska odborné diskuse, případně s uvedením vlastního stanoviska autorky, a taktéž celá řada zajímavých myšlenek a postřehů zůstala teoreticky nepodloženými; navíc ne vždy je zcela zřetelná hranice mezi vlastním a přejatým. I když nemůžeme popřít, že V. Novotná se v průběhu vypracování své BP seznámila, byť povrchně, s řadou odborných titulů relevantních pro dané téma (např. *Mova i suspil'stvo*. Vypusk 1, Lvov 2010, *Mova i suspil'stvo*. Vypusk 2, Lvov 2011 atd.;

Besters-Dilger, J., ed. *Language policy and language situation in Ukraine: analysis and recommendations*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2009), přesto musíme s politováním konstatovat, že z nich v podstatě nakonec nečerpala (nejsou ani uvedeny v seznamu použité literatury). Takovýto přístup zacházení s teoretickým zázemím práce nutně každou odbornou studii devaluje, což se, bohužel, stalo i v případě posuzované BP.

Ačkoli V. Novotná prokázala schopnost samostatné interpretace výsledků shromážděných z vlastního výzkumu, přesto se domníváme, že v mnohých případech mohla upustit od pouhého popisu toho, co bylo z odpovědí respondentů zřejmé na první pohled, a naopak – hlouběji se věnovat vyhodnocování některých získaných odpovědí v širším sociolingvistickém kontextu, neboť časté opakování i beztak obecně známé skutečnosti, že „bilingvní jedinci mají oproti monolingvním větší uplatnění na trhu práce“ (tato fráze se objevuje na mnoha místech práce), nijak zvlášť zkoumanou problematiku neobohacuje. Při uvažování o respondentech z hlediska jejich příslušnosti k určité etnosociální skupině a následně důvodům vedoucím k užívání určitého typu bilingvismu se zde V. Novotná nabízel daleko větší prostor, byť jen v otázkách sociálně jazykových stereotypů, sociologie jazyka na obecné úrovni, která zahrnuje interakci řeči a jazykového chování jednotlivých mluvčích určitého jazykového společenství v různých podmínkách a situacích a následně adaptace těchto dílčích aspektů na ukrajinsko-ruský či rusko-běloruský typ bilingvismu. V souvislosti s takto postavenou analýzou jazykového chování bilingvistů v různých komunikačních situacích autorka mohla uplatnit i psycholingvistické faktory tím spíše, že některé otázky dotazníku takovýto potenciál skrývají. Nicméně je nutno poznamenat, že určité náznaky vést svou analýzu praktického materiálu daným směrem lze v práci najít. Mnohé závěry, učiněné V. Novotnou na základě získaného praktického jazykového materiálu přímo z terénu, však postrádají určitou míru zobecnění.

Celkové vyznění práce místy narušuje nejen inkoherentní výklad - viz podkapitola 2.5 a její další podkapitoly 2.5.1 a 2.5.2 (srov. v práci nedbalé označení pro obě podkapitoly jako 2.5.1, str. 15-18), kde se nabízelo aplikovat či zohlednit některé teoretické poznatky v praktické části BP, ale také nedbalý jazyk s řadou technických a stylistických vad (uvádíme přímo v textu práce).

Práce splňuje všechny formální požadavky kladené na takovýto typ závěrečných prací.

I přes všechny naše uvedené výtky práci doporučujeme k obhajobě, zejména s ohledem na schopnost interpretace výsledků, získaných od poměrně rozsáhlého vzorku respondentů primárně z terénu, a taktéž s ohledem na prvopočáteční zaujetí V. Novotné vybraným tématem práce.

Doporučujeme hodnotit známkou „dobře.“

V Praze, 4. září 2014

PhDr. Věra Lendělová, CSc.,
vedoucí práce